

Ο Μάκμπεθ είναι γείτονάς μου

(ομιλία στη Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα 2001*)

SEAD DJULIC

Mostar Youth Theatre, Βοσνία & Ερζεγοβίνη

Καθώς πιθανά ξέρετε, κατάγομαι από μια χώρα η οποία «βγαίνει» από την περίοδο του Μάκμπεθ, από μια χώρα που πνίγηκε στο αίμα, από μια χώρα όπου οι εσωτερικές και οι εξωτερικές καταστροφικές δυνάμεις έκαναν τόσο μεγάλο κακό, ώστε είναι αληθινό θαύμα πως αυτή η χώρα αναπνέει, πως ζει ακόμα. Κατάγομαι από μια χώρα που το μίσος έχει φωλιάσει στην καρδιά της, έτσι ώστε μπορεί εύκολα να κοπεί σε κομμάτια. Η αγάπη, όπως και κάθε πιθανότητα συνύπαρξης διαφορετικών εθνοτήτων, έχει συστηματικά θανατωθεί.

Αυτή είναι μια πραγματικότητα απ' όπου το Mostar Youth Theatre (Θέατρο Νέων του Μόσταρ) ξεκίνησε και στα πλαίσια της οποίας αρχίσαμε να δουλεύουμε στο θέατρο, ή ακριβέστερα συνεχίσαμε να δουλεύουμε μετά το χωρισμό που προξένησαν οι εχθροπραξίες. Αφότου ξεκινήσαμε ξανά τη δραστηριότητά μας, έχουμε

διαρκώς ένα δίλημμα: Έχει κάποιο νόημα η δουλειά μας;

Η δουλειά μας στο θέατρο με νέους και έφηβους, εκτός του τρομερού πολεμικού περιβάλλοντος, ήταν και είναι ακόμα πηγή έμπνευσης και δημιουργίας, η οποία «ανοίγει» και μορφοποιεί ένα μεγάλο χώρο, στον οποίο πράγματι μπορεί να «παίξεις».

Κάτι άλλο που αναρωτιόμασταν ήταν πώς μπορεί να αντιλαμβάνεται ο υπόλοιπος κόσμος και να καταλαβαίνει τη σχεδόν ακατανόητη πραγματικότητα της καθημερινής ζωής και του θανάτου. Τι μπορεί να σημαίνει γι' αυτούς; Ένα μυθιστόρημα ή κάτι ακατανόητο;

Εμείς οι άνθρωποι απ' αυτό το μέρος θα απαντούσαμε: ζωή. Έντονη και αφτιασίδωτη. Αντιμετωπίζουμε το θάνατο σαν να κοιτάζουμε έναν καθρέφτη. Και γι' αυτό η ζωή έγινε απίστευτα πολύτιμη για μας. Αν τα βιώνεις όλα αυτά και ο Μακμπεθ κατοικεί στο δρόμο σου, τότε πώς θα έπρεπε να εκφραστεί η θέση του Σαίξπηρ ότι «Το θέατρο είναι ο καθρέφτης της φύσης»; Εάν ένας νεαρός άντρας, μετά από μια έκρηξη βόμβας που σκότωσε την οικογένειά του, λέει ευτυχισμένος «Δε σκότωσε εμένα», σε ποιο μυθιστόρημα ή σε ποια μεταφορά μπορεί να τον οδηγήσει; Το λέει γιατί ο καλύτερός του φίλος είναι ο θάνατος.

Κι αυτός ο νέος, καθώς κι άλλοι νέοι στη χώρα μου, ανήκει σε μια τυπική γενιά νέων ανθρώπων, είναι ίδιος με τους νέους του υπόλοιπου κόσμου.

Τι προοπτική έχουν τώρα ως άνθρωποι; Τι μπορούν να κάνουν με τις ζωές τους;

Δύο πιθανότητες αποτελούν μια γενική λύση γι' αυτούς:

1. Να φύγουν απ' τη χώρα. Να προσπαθήσουν να ζήσουν και να επιβιώσουν στο εξωτερικό. Στον κόσμο. Να ζήσουν στην αβεβαιότητα, με όλες τις δυσκολίες που αυτό συνεπάγεται.
2. Να μείνουν στη χώρα τους και να προσπαθήσουν να τα βγάλουν πέρα με την αβεβαιότητα, βυθιζόμενοι στην καθημερινή μονοτονία, σε κοινωνικά και θεατρικά προβλήματα, συχνά αποκαρδιωτικά.

Τι να διαλέξουν λοιπόν;

Το Mostar Youth Theatre έχει επιλέξει μια τρίτη εκδοχή. Να μείνουμε, να δουλέψουμε μαζί, να

* Μετάφραση από τα αγγλικά Γιώτα Ζωγράφου.

κατορθώσουμε να επικοινωνήσουμε με τους ανθρώπους απ' την «άλλη πλευρά», όπως και με τον κόσμο.

Να δείξουμε στον κόσμο τη δημιουργικότητά μας, τη γνώση μας, τις ικανότητές μας, την αλήθεια για εμάς μέσα στον κόσμο και για τον κόσμο σ' εμάς.

Προσφέραμε αγάπη, ειλικρίνεια, εμπιστοσύνη, αλήθεια, αν και μερικές φορές ήταν οδυνηρό. Προσφερθήκαμε να χτίσουμε γέφυρες, τις πιο όμορφες γέφυρες που το μυαλό μπορεί να φανταστεί. Πιστεύουμε πως έχουμε το δικαίωμα να το κάνουμε, γιατί καταγόμαστε από μια χώρα που το όνομά της σημαίνει «ο φύλακας των γεφυρών». Γιατί η πόλη μας ήταν χτισμένη γύρω σε μια από τις ομορφότερες γέφυρες στον κόσμο. Η γέφυρα Μόσταρ καταστράφηκε στον πόλεμο. Κυριολεκτικά δολοφονήθηκε, χωρίς να υπάρχει κάποια ιδιαίτερη στρατιωτική σκοπιμότητα. Σαν μάρτυρες, πιστεύουμε πως έχουμε το δικαίωμα να προσφέρουμε στο χτίσιμο της γέφυρας. Και πραγματικά το κάναμε και συνεχίζουμε, γιατί πιστεύουμε πως το θέατρο και το δράμα ανήκουν στον καθένα, δεν είναι μόνο προνόμιο των ταλαντούχων. Έτσι, βάλουμε τους εαυτούς μας σε μια διαδικασία που βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη. Χρησιμοποιώντας το δράμα και το θέατρο, χτίζουμε γέφυρες σε όλη τη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη. Οι γέφυρές μας είναι ένας φιλικός χαιρετισμός, μια χειραψία, μια αγκαλιά, καλές σκέψεις και συγγνώμη. Οι γέφυρές μας έχουν διάρκεια, γιατί το υλικό με το οποίο χτίστηκαν είναι η αγάπη και η ελεύθερη θέληση του χτίστη να τις κατασκευάσει. Το πώς φαίνονται αυτές ή πόσο θα κρατήσουν εξαρτάται από τους χτίστες.

Πάντα φτιάχνονταν γέφυρες σε μέρη που χτιζόταν κάτι καινούργιο – έτσι ιδρύθηκαν οι πόλεις στην Ιστορία. Πιστεύουμε, και ήδη έτσι γίνεται, πως νέες πόλεις θα φτιαχτούν γύρω από τις δικές μας γέφυρες. Αργά, με δυσκολίες, με πόνο, αλλά θα γίνουν. Γι' αυτό κι εμείς επιμένουμε παρά τα προβλήματα.

Οι αρχές, σε διαφορετικά επίπεδα, είναι καχύποπτες. Πολλοί απ' αυτούς θα ήταν ευτυχισμένοι αν μπορούσαν να απαγορεύσουν αυτή τη δουλειά. Οι άνθρωποι του θεάτρου αντιμετωπίζουν τη δουλειά με έκπληξη, γιατί γι' αυτούς είναι νεοτερισμός. Τα σχολεία είναι παραδοσιακά και πολύ κλειστά για να μπορεί η δουλειά μας να 'χει καλύτερα αποτελέσματα. Κυρίως είναι μια δουλειά που γίνεται από άτομα που ενδιαφέρονται. Και οικονομική υποστήριξη; Δεν υπάρχει οικονομική υποστήριξη στη χώρα μας. Πρώτα απ' όλα, υπάρχουν πολύ λίγα χρήματα και όταν ακόμα τα προσφέρουν, περιμένουν ότι θα τους ανταποδώσεις κάποια χάρη. Αξίζει να πουλάμε τη ζωή μας στο διάβολο; Απαντάμε ΟΧΙ.

Τότε πώς θα επιβιώσουμε; Πώς θα δουλέψουμε; Πώς, πώς πώς;...

Υπάρχουν πολλές ερωτήσεις χωρίς απαντήσεις.

Συχνά λέμε πως δουλεύουμε από απελπισία. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν οι φίλοι μας δωρητές στο εξωτερικό, καθώς και πολλοί οργανισμοί σε όλο τον κόσμο. Αλλά καθώς κάθε πολεμική κρίση ομαλοποιείται με τον καιρό, βιάζονται να βρουν κάποια καινούργια. Αυτή είναι η δουλειά τους και ζούμε αυτή την οδυνηρή πραγματικότητα, χωρίς να ακούει κανένας τις ελπίδες μας και τις κραυγές μας, ενώ εμείς μόνο αυτές ακούμε.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που θα μας έκαναν να σταματήσουμε να δουλεύουμε, όπως η απελπισία, η έλλειψη χρημάτων ή επειδή θα βρίσκαμε καλύτερες ευκαιρίες κάπου αλλού. Αντίθετα, εμείς αποφασίσαμε να μη φοβηθούμε τίποτα και κανέναν και ούτε να αφήσουμε να φανεί κανένα ίχνος πόνου στο

πρόσωπό μας. Αποφασίσαμε να δουλέψουμε και να μοιραστούμε την ίδια μοίρα τόσο με αυτούς που δουλεύουμε μαζί, όσο και μ' αυτούς για τους οποίους δουλεύουμε. Έχουμε σαν αρχές μας την αγάπη, την αλήθεια και τη θεατρική αισθητική.

Όταν χρησιμοποιούμε το δράμα και το θέατρο ως μέσα, προσπαθούμε να επενδύσουμε σ' αυτά τη μεγαλύτερη εμπιστοσύνη, ειλικρίνεια και αγάπη. Και μέχρι τώρα έχουμε ανταπόκριση.

Τώρα ίσως να αναρωτιέστε τι λέω τόση ώρα, πού βρίσκεται το θέατρο και η κοινωνική ανάπτυξη σ' αυτά που σας λέω. Σας μιλούσα για τη ζωή μου και για τη ζωή των φίλων μου. Θέλουμε να αλλάξουμε τις ζωές μας μέσα από το θέατρο και όταν γίνει αυτό, το θέατρό μας θα αλλάξει επίσης. Μέχρι τότε δε θα ξέρουμε πού σταματά το θέατρο και πού αρχίζει η ζωή και, αντίθετα, πού ανεβαίνει ή κατεβαίνει η αυλαία ή αν η παράσταση συνεχίζεται. Γιατί, μην ξεχνάτε, ο Μάξιμπεθ είναι γείτονάς μου.